

РОДИТЕЛСКИ КОМПЛЕКСИ И ЛИЧНОСТНИ ДИСПОЗИЦИИ

Добрин Добрев*

Статията изследва влиянието, оказвано от комплексите, свързани с родителските образи, върху личностните диспозиции, в контекста на психологията на К. Г. Юнг и на постюнгианските автори. Текстът презентира резултатите от емпирично изследване, демонстриращо релацията между формите на родителските комплекси и диспозиции от рода на социални роли, възприемане на социалните авторитети, половата идентичност и много други. Данните са полезни при осъществяването на диагностична и консултативна дейност в рамките на българската общност.

В контекста на аналитичната психология на К. Г. Юнг комплексът бива дефиниран като сбор от представи и идеи (струпуване на асоциации), събрани около едно ядро, извлечено от един или повече архетипа, който се характеризира с общ емоционален фон (CW 2, paras 329, 352). Юнг обозначава комплексите, свързани с образите на родителите съответно като „бащин комплекс“ и като „майчин комплекс“. По аналогия с общото определение за комплекс, бащиният комплекс е дефиниран като „група от емоционално оцветени идеи, свързани с преживяването и образа на бащата“ (CW 9i, para. 396), а майчиният комплекс като „група от емоционално оцветени идеи, свързани с преживяването и образа на майката“ (CW 9i, para. 162). Постюнгианските автори от Школата на развитието допълват Юнговата концепция за родителските комплекси. Приемайки общата концептуална рамка на Юнг, тези автори я съчетават с редуktivния подход, като така се оформя една нова позиция по отношение на ролята на родителските комплекси за човешкото развитие и функциониране. Ламбърт (Lambert, 1981) допуска, че всеки един от описаните в неговата класификация ранни стилове на функцио-

* Добрин Добрев – асистент и докторант при катедра „Психология“, Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“.

Адрес за контакти: dobri_vt@yahoo.com

ниране на Аз-а, се обособява като автономен комплекс, който функционира през цялата онтогенеза. Авторът допуска, че установяването на контакт (съзнаван или несъзнаван) с някой от тези шест позиции, активизира нива на самосъзнанието, които съответстват на всяка от тях, респективно у зрелия човек се възпроизвеждат диспозициите, характерни за съответния стил (Lambert, 1981, p.10). Аналогично Нютон (Newton, 1981) допуска, че всяка фаза от развитието се превръща в автономно съдържание на психиката. Авторът подчертава, че когато се интерпретира несъзнаван материал на възрастни пациенти, свързан с детството, той постъпва именно от тези автономни комплекси, имащи както личностно, така и архетипово измерение (Newton, 1981, p. 73—74). Изхождайки от тези и други предпоставки, Самюелз (Samuels, 1995) дефинира съществуването на четири варианта (форми) на родителските комплекси при мъжа и четири варианта при жената. Така при всеки от половете могат да се наблюдават вариантите баща/баща, баща/майка, майка/баща и майка/майка, в зависимост от това кой от родителските образи е активен в момента (Samuels, 1995, p. 11). Самюелз отбелязва, че така изведените форми са абсолютно равнопоставени и много интелектуализирани, като тук анатомията (физиологичния пол) е важна, но не и определяща в коя от тях ще попадне човек. Според Самюелз, пълното оформяне на ядрото на всеки от вариантите на родителските комплекси приключва с изхода от Едиповия период и е свързано с идентификацията на детето с някой (или с двата) от родителските образи. Нормалният изход от Едиповия комплекс е свързан с идентификация с образа на родителя от същия пол. Тази идентификация е в основата на вариантите на майчиния или бащиния комплекс, който се наблюдава у зрелия индивид. Идентификацията включва и положителните, и отрицателните аспекти на образа на родителя, т.е. при функционирането у зрялата личност на родителския комплекс могат да се проявят и двата аспекта (Самуэлс, 1985, с. 267—268). Моментното проявление и доминиране на някоя от формите на родителските комплекси не изключва възможността за успоредно съществуване на останалите форми в несъзнаваното, доколкото всички варианти са обвързани с родителските образи, архетипно обусловени у всеки човек. В този план Самюелз възприема един динамичен подход, допускайки, че в различните периоди на онтогенезата в психиката могат да доминират различни варианти на родителските комплекси, които могат да се различават от първоначално появилите се след изхода от Едиповия период.

Постюнгианската концепция за родителските комплекси притежава две съществени непълноти. На първо място, това е липсата на съгласие при постюнгианските автори относно наименованието, точния брой и поведенческото съдържание на личностните диспозиции, продуцирани от родителските комплекси. На второ място, липсата на емпирични изследвания, които да се опитат да верифицират този, а и други аспекти на Юнговия модел за личност. Опитвайки се да допринесе за